

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ КІЛЬКІСНИХ МЕТОДІВ У ДОСЛІДЖЕННІ ДОПОМОГИ В КОНТЕКСТІ СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОМУ РОЗВИТКУ

Іващенко Оксана Андріївна

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач кафедри менеджменту

зовнішньоекономічної діяльності,

Національна академія статистики, обліку і аудиту

Основним механізмом просування політичних і геостратегічних інтересів є встановлення критеріїв географічної вибірковості допомоги, тобто виділення основної частки допомоги невеликій групі країн-реципієнтів. Якби допомога розподілялася рівномірно, то рішення про виділення коштів по двосторонній лінії приймалося б країною-донором на підставі кількох нормативних критеріїв, наприклад, чисельності населення та рівня подушного ВНД країни-реципієнта, розміру ВВП країни-донора, а також, можливо, відстані між столицями країн донора і реципієнта. Тобто допомога могла б розподілятися на підставі класичної гравітаційної моделі:

$$M_{ij} = k \frac{p_{ij}}{d_{ij}^2} \quad (1)$$

де M_{ij} – обсяг допомоги донора і реципієнту j ; k – коефіцієнт відповідності; p – деяка міра значущості обсягу допомоги (розмір ВВП країни i , чисельність населення і подушний ВНД країни j); d_{ij} – відстань між донором і реципієнтом (між їх столицями).

Однак на практиці географічний розподіл допомоги далеко від «нормативних» показників. Хоча після закінчення холодної війни ідеологічні міркування (тобто інтереси донорів) дещо відійшли на другий план, проте значні відмінності в ступені «прагматизму» донорів збереглися. Так, в дослідженні, проведеному Ж.-П. Бертелемі в 2006 р. [1], зазначається, що найбільш альтруїстичними донорами є Швейцарія, Австрія, Ірландія і скандинавські країни. До найбільш «егоїстичних» донорів відносяться Австралія, Франція, Італія, і, меншою мірою, Японія і Великобританія.

Найбільш альтруїстичною з усіх видів допомоги є продовольча допомога, при розподілі якої ключовим критерієм є географічна близькість (співчуття ближнім), у той час як геостратегічні чинники або міркування торгово-економічного характеру відходять на другий план. Найбільш яскравим прикладом просування геополітичних інтересів за допомогою програм міжнародної допомоги є масштабне сприяння Ізраїлю, Єгипту і Йорданії («стратегічні союзники США») з боку США, що становило 31% від всієї

американської допомоги в 1980-2000 рр. При цьому основні учасники арабо-ізраїльського конфлікту (Ізраїль, Єгипет і Йорданія) далеко не найбідніші в світі. Тим не менш, щорічний обсяг кредитів цим країнам, починаючи з моменту підписання Кемп-Девідської угоди в кінці 1970-х рр. і аж до «Арабської весни» становив кілька мільярдів доларів США в пропорції 3: 2: 1. При цьому основна частина допомоги йшла на закупівлю озброєнь в США. Таким чином, США вдавалося законсервувати арабо-ізраїльський конфлікт у форматі «динамічної рівноваги», оскільки кожній зі сторін конфлікту було не вигідно погіршувати відносини з США, оскільки протилежна сторона, яка зберігає лояльність домовленостям, отримує асиметричну перевагу у вигляді нових зразків військової техніки та озброєнь.

Як правило, найбільшими реципієнтами двосторонньої допомоги є країни – географічні сусіди донорів. Наприклад, понад 45% допомоги Австралії направляється в країни Океанії. Схожа ситуація спостерігається з японською допомогою країнам Азії, що складає 62% від сукупного обсягу. Країни Європи сприяють переважно країнам Африки. Як правило, крім бажання допомогти ближньому, важливу роль відіграє формування пояса добросусідства навколо країни-донора і зміцнення його позицій як великої регіональної держави.

Колоніальні та історичні зв'язки досі відіграють визначальну роль у розподілі допомоги колишніх метрополій. Більше 70% двосторонньої допомоги Великобританії та Франції спрямовується в їхні колишні колонії. Значна концентрація допомоги на своїх колишніх колоніях спостерігається і у Іспанії (основні потоки – в країни Південної Америки), Португалії та Нідерландів. Прикметно, що скандинавські країни концентруються на колишніх колоніях Великобританії.

Важливу роль у виборі критеріїв географічної вибірковості відіграють мовна та культурна спільність. Так, франкомовні країни (крім Франції – Бельгія, Швейцарія, Люксембург і Канада) допомагають, у першу чергу, франкомовним країнам Тропічної Африки. Відповідно, членство країни-реципієнта в Міжнародній організації франкофонії збільшує ймовірність отримання допомоги.

Безумовно, важливим фактором розподілу допомоги є наявність торгово-економічних інтересів донора до реципієнта. Наприклад, міжнародна допомога Канади в 1984–2017 рр. стала більш прагматичною, а розподіл допомоги Великобританії визначається торговими, гуманітарними, політичними міркуваннями і членством в Британській співдружності націй.

Найчастіше розподіл допомоги залежить від внутрішньополітичної ситуації в країні-донорі. Так, США, як правило, збільшують обсяг міжнародної допомоги при демократичному президентові і демократичній більшості в Конгресі в порівнянні з періодами домінування республіканців. Також свою роль у розподілі допомоги країн-донорів відіграють діаспори.

Як правило, великі країни отримують більше допомоги в абсолютних показниках (наприклад, Індія, КНР та Індонезія входили в число найбільших реципієнтів на початку 2000-х рр.), проте розмір іноземної допомоги на душу населення в них мінімальний. Крім того, ряд великих донорів, наприклад, Великобританія, оголосили про припинення допомоги великим країнам з ринками, в т. ч. КНР, Індії, Росії. Країни з населенням менше 10 млн. осіб

отримують близько 30% всієї офіційної допомоги розвитку (ОДР), в той час як в них проживає всього 6% населення країн-реципієнтів. Основна причина цього – більш низька «ціна» за голос у міжнародних організаціях, в першу чергу – в ООН, де діє принцип «одна країна – один голос».

Ряд досліджень присвячено взаємозв'язку між діяльністю країн-реципієнтів в міжнародних організаціях, їх участю у військово-політичних союзах та обсягами одержуваної ними допомоги. Так, на основі аналізу даних по 157 членам ООН в 1970–2004 рр. було виявлено позитивно статистично значущий взаємозв'язок між тимчасовим членством країни-реципієнта в РБ ООН і кількістю отриманих нею в цей період позик по лінії Світового банку.

Сама назва статті А. Бочині і А. Олофсгарда «Іноземна допомога: інструмент боротьби з бідністю або комунізмом?» [2] говорить про висунуту в статті гіпотезу. На основі економетричного аналізу потоків допомоги 17 країн-донорів у 1970–1997 рр. робиться висновок про наявність позитивного взаємозв'язку між обсягом військових витрат країн – членів Організації взаємодопомоги (ОВД) і обсягом міжнародної допомоги західних країн. Даний взаємозв'язок став знижуватися в 1990-і рр. В даний час видається інтерес виявлення взаємозв'язків між обсягом військових витрат КНР і потоками допомоги від членів Комітету сприяння розвитку Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) в сусідні з КНР країни.

Збільшення обсягів допомоги розвитку, передбачене рішеннями лідерів країн «Великої сімки», до рівня 0,7% їх ВВП вимагає серйозної зміни відповідної законодавчої бази. На сьогоднішній день далеко не у всіх розвинених країнах діють спеціальні закони, що регламентують їхню участь у програмах сприяння світовому розвитку. Одним з найбільш розвинених в цьому плані є законодавство Великобританії, де такий закон («International Development Act») діє з 2002 р. Відповідно до нього допомога розвитку може надаватися не тільки тим чи іншим країнам-реципієнтам, а й окремим групам населення цих країн, що проживають на частині їх території (ч. 2, розділ 17, п. 1 і 2) [3]. Розпорядником допомоги є спеціально створений секретаріат і Комісія з допомоги країнам Британської співдружності, яка щорічно звітує перед Парламентом. Комісія складається з голови і членів комісії у кількості від 9 до 14, причому не менше ніж четверо з них повинні займати посади в академічних установах, тобто бути вченими. При цьому кворум складає всього 6 чоловік.

Незважаючи на таку високу ступінь опрацювання правових основ сприяння міжнародному розвитку у Великобританії, в 2006 р. був прийнятий окремий закон з ефективності та прозорості допомоги розвитку («International Development Reporting and Transparency Act») [4]. Відповідно до п. 2 цього закону щорічний Звіт про допомогу розвитку має включати статистичні дані не тільки за звітний період, а й за чотири попередніх періоди, що дозволяє простежити за динамікою всіх показників. У Звіт включаються дані про величину двосторонньої допомоги (із зазначенням регіонів, країн і сектора господарства), величину багатосторонньої допомоги (з розбивкою по організаціям та зазначенням частки внеску в їх бюджетах), вказуються також дані про ВВП країн-реципієнтів, яким надається допомога. Причому якщо інформація по якомусь параметру відсутня на момент складання звіту, то його

значення в обов'язковому порядку зазначається в найближчому наступному звіті. Слід зазначити, що для кожного типу допомоги розраховується свій показник (частка внеску в багатосторонній організації, величина внеску у відсотках від ВВП і т. Д.) У звіті вказується відповідна методика його розрахунку, а для кожного використаного спеціального терміну (країни з низьким доходом, сектор господарства і т. д.) має даватися чітке роз'яснення. Таким чином, законодавчо було закріплено застосування кількісних методів у дослідженні сприяння міжнародному розвитку (СМР).

Список використаної літератури:

1. Berthélemy J.-C. Bilateral Donors' Interest vs. Recipients' Development Motives in Aid Allocation: Do All Donors Behave the Same? [Electronic resource] / J.-C. Berthélemy // Review of Development Economics. – 2006. – Vol. 10. – Mode of access: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9361.2006.00311.x/abstract>.
2. Boschini A. Foreign Aid: An Instrument for Fighting Communism? [Electronic resource] / A. Boschini, A. Olofsgard // Journal of Development Studies. – 2007. – Mode of access: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.584.4526&rep=rep1&type=pdf>.
3. International Development Act 2002 [Electronic resource] / The Department for International Development (DFID) // Official website of The National Archives of the UK Government. – 2002. – Mode of access: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/1/contents>.
4. International Development (Reporting and Transparency) Act 2006 [Electronic resource] / The Department for International Development (DFID) // Official website of The National Archives of the UK Government. – 2006. – Mode of access: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/31/contents>.

НЕТАРИФНІ БАР'ЄРИ ЯК СПОСІБ ОБМЕЖЕННЯ ТОРГІВЛІ: ВІДМІННОСТІ МІЖ КРАЇНАМИ

Панченко Володимир Григорович

докторант,

Маріупольський державний університет

Застосування нетарифних бар'єрів суттєво різняться між країнами. США за даними на 2017 р. застосували найбільшу кількість нетарифних бар'єрів – приблизно 800. Отже, уряд США застосував удвічі більше протекціоністських заходів, ніж уряд Індії, який посідає друге місце за цим показником. Дві країни БРІКС – Індія та Росія – знаходяться на другому і третьому місцях серед країн, які застосовували найбільшу кількість нетарифних бар'єрів: 310 і 204 відповідно. Великі європейські країни, такі як Німеччина, Великобританія та Франція, застосували від 50 до 100 нетарифних бар'єрів. Але це лише одна десята від кількості нетарифних бар'єрів, застосованих США [1]. Саудівська Аравія, Індонезія та Білорусь також знаходяться у першій десятці країн, що запроваджують такі бар'єри. Китай, найбільша економіка за показником торгівлі, яку часто піддають критиці за несправедливі заходи торгівлі, посідає дев'яте місце з кількістю застосованих втручань приблизно у 100 випадків.